

HUGSKOT

UM

HVÍTRAVNIN

CORVUS CORAX VARIUS MUT.

Eftir Niels á Botni.

Sum flestu Föroyingum kunnigt, livdi her á landi í farnum dögum eitt ravnaslag, sum á liti skildi seg frá vanligum svörtum rawni, og sum í seinri tíðum millum manna helst hevur verið kendur undir navninum *hvítravnur*.

Ikki er greitt, hvussu tíðliga í tíðini henda ravnætt er uppkomin, av tí at hitt elsta ritið, sum nemur við fugl í Föroyum, »De mensura orbis terrae« av írská munkinum *Dicuilus*, 825, bert umtalar mongd av fugli í Föroyum, men ikki tey serskildu fuglaslögini. At hvítravnurin longu tá hevur verið at finna millum fugl okkara, er ikki at ivast í, tí langt áramál og stöðug inngifta má fara fram, áður enn albinisma, hvítlitan hjá villini fugli, kann verða blóðfest og verða til ættarbregði. Ein slík blóðfesting hjá ravninum hevur ivaleyst í fyrstu syftu verið styðjað av okkara lina oyggjarveðurlag og vælhóskandi lívsumstöðum, soleiðis at ravnurin er sissaður í landinum, vorðin stöðufuglur og gingin í særslag og, sum fram hevur liðið, bert hevur parað seg í sína egnu ætt og er soleiðis ikki vorðin blandaður við ravnaslög, ið struku fram við.

Hjá flestu fuglaslögum okkara, tó helst hjá sjófugli, er ljóslitan, meira ella minni framfarin albinisma, at finna. Henda ljóslitan er ymisk, stundum bert við einstakum og stundum við flokkstöddum ljósum fjaðrum, helst kropps-fjaðrum. Tá óblandað mislitan fer fram, verða tær litaðu deildirnar á kroppinum helst móreyðar, soleiðis at tað, ið dimt eigur at vera, t. d. á lunda, lomviga og tjaldri, verður móreytt, meðan skarvur og slíkir fuglar, ið eru javnlittir dimmir, verða móreyðir um allan kroppin. Hesi fyri fuglin óvanligu litakykn í holdinum ávirka eisini nev og fótur hjá fugli við dimmum nevi, meðan hin samsvarandi reyði liturin hjá lunda, tjaldri og öðrum verður óbroyttur. Hesar litareglur eru eisini galdandi hjá reint hvítlitaðum fugli, fugli, sum fattast litakykn í holdinum.

Ein slík mislitan kemur av og á upp í fuglameinginum, og tykist sum skara einkult ár ella áraskeið framúr við mislitan, meðan aftur langt áramál kann fara, og eingin mislitan er at finna. Ein slík mislitan spyrst bert hjá tí einstaka fuglinum, og kemur eina einkulta ferð sum eitt ser-skilt undantak í annað lið, men fellur so aftur í mongdina. Tað er tí nakað av eini gátu, at ravnætt okkara framúr øllum teimum ravnættum, kendar eru um heimin, hevur verið ment at stimbra og blóðfesta hetta hvítlitaða ættarbregði og goymt tað sum ein stöðugan veruleika, til mannahondin óskoytin legði hetta fyri Föroyar serstaka ravnaslag afturá.

Eftirsum rithövundar hava frammi, og eldri menn, sum hövdu sæð og skotið hvítravn, sögdu frá, var hetta ravnaslag ongantíð móreytt ella reint hvítlitað. Einstakir, sum bera fram sögu um fugl okkara, siga seg hava hoyrt, at hvítir ravnar vóru at finna í Föroyum, men tá saman um kemur, hevur eingin av teimum verið förur fyri fult at prógva hesa frásögn, og gamla navnið hvítravnsins »Gorpur bringuhvíti« letur onga misskiljing í hesum spurningi.

Fyrsta sinni, vit finna hetta navnið, er í Fuglakvæðnum eldra, sum fugla- og sögukönir menn meta at vera yrkt

um ár 1500 ella fyrr. Hin kendi fuglafröðingurinn *Finn Salomonsen* hefur hetta navnið á hvíttravninum frammi í Föroya fuglasögu síni, og hefur hann navnið eftir gamlari avskrift av fuglakvæðnum eldra. Henda fuglasöga byrjar so langt afturi nakað er at finna um fugl í Föroyum og fer fram til ár 1800, ein góð ogn givin okkum av hesum manni, og í einum stað í hesi sögu tekur hann soleiðis til:

»I denne vise, »Fuglakvæði eldra«, omtales en række fugle, af hvilke en del var mig umulige at identificere, men de følgende lod sig let bestemme.«

So kemur mongd av fuglanövnum og har ímillum:

Gorpur, Færösk ravn, *Corvus corax varius*.

Gorpur Bringuhvíti, Hvidbroget ravn, *Corvus corax varius mut*.

Her verður hvíttravnurin merktur sum særslag, ið eigur sín hvítspörkuta lit sum eitt fast ættarbregði.

Hin fyrsta skrivliga frágreiðing um fugl í Föroyum er eftir fransmanninum *Charles de l'Ecluse*, ella sum hans rithövuðs navn ljóðar, *Carolus Clusius*. Clusius var náttúrufröðingur, helst plantufröðingur, og livdi í áraskeiðinum 1526 til 1609. Í 1593 var hann professari í plantufröði í Leyden, og her gav hann út bók, hvar eisini fuglurin í Föroyum var umröddur, og har ímillum hvíttravnurin. Sjálvur hevði Clusius ikki verið í Föroyum, men hevði kunnleika sín um fugl har eftir dr. *Peter Paun* í Leyden, sum stóð í brævaskifti við norðmannin *Henrik Höyer*, lækna, í Bergen. Um mundið fyrst í 1600 ferðaðist Höyer í Föroyum, og millum annað kannaði hann eisini fuglin her og savnaði fuglaskinn, sum hann sendi til útheimin. Höyer og Peter Paun hittust í Keypmannahavn, og ivaleyst er upprit Höyers og tann fuglur, hann savnaði í Föroyum, henda vegin komin Clusius upp í hendur, og er vorðin orsökkin til, at Föroya fuglasöga verður kend væl frammanundan umliggjandi landanna. Tann frágreiðing, Clusius hefur í bók síni, verður soleiðis á fyrsta sinni eftir Höyer, ivaleyst hin sama, ein föroyskur studentur *Jacobb Oudensön* í brævi greiður fyri

honum, og tykist henda frásögn at ávísá, at mongd hvít-ravnsins ongantíð hefur verið stór, men at hann mest hefur verið ansaður, tá mongd av ravn samantyrptur í flokk á heystardegi hefur ligið á burturkasti av skurðinum. Frágreiðingin ljóðar so:

»Der ere sorte Rafne aldt sommeren igennem, men brogede Rafne komme der om hösten og fly siden bort med de andre, fordi alle fugle fly derfra om vinteren.«

Hetta, at ravnurin flytur á vetrarferð, er ein misskiljing og er ivaleyst orsakað av, at tá slaktið er yvirstaðið, er ravnurin minni fyri eygum. Annars hóskar hetta væl saman við frásögn *Peder Hansen Resen's*, presidentur í Keypmannahavn um mundið 1625 og frameftir, tá hann sigur:

»Om Ravne paa Færøerne fortæller de, at der ere et slags som de kalde Bundteravne, og at de bygger deres reder paa de yderste pynter.«

Tá Resen nýtir orðið »Bundtaravnur«, merkir hetta hvítspökutan ravn, og seinri partur av frágreiðing hansara hóskar væl við tí, teir eldri, sum mintist og hövdu skotið hvítravn, vistu at siga um hann. Allir vistu teir at siga, at hesir ravnar vóru spökutir svartir og hvítir, summir við ljósum nevi og fótum, og at teir helst áttu á havsíðu og á útstuðlum í björgunum. Hetta er ravn líkt og er eingin broyting frá lyndi í vanligum ravn, men summir vildu vera við, at hvítravnurin var meiri varligur enn vanligur ravnur og tískil helst helt seg til Norðoyar, har björgini vóru hög og burturgoymd fyri mannavitjan.

Kunnleikin um hvítravnin í Föroyum var tó ikki almennur millum fuglakannarar í útheiminum, fyrr enn *Ole Worm* í 1655 gevur út bók sína um fuglar, har hann hefur frammi fleiri sjáldsom fuglaslög úr Föroyum. Sum sera góðan hjálpara í starvi sínum við at fáa uppspurt um fugl her og savna til savn sítt »Museum Wormianum«, hevði hann fyrst prestin í Havn, *Hans Rasmussen*, og eftirmann hansara í kallinum, *Lucas Debes*. Báðir hövdu teir

verið næmingar Worms, og báðir hildu teir við kennskapin og savnaðu fugl hiðani til hansara. Í savnyvirliti sínum sigur Worm, at hann hefur tveir hvítspökutar ravnar úr Föroyum, men harmar hann seg yvir, at mölur er komin í fjaðrar teirra, so teir neyvan verða at goyma.

Eitt annað dømi um lit hvítravnsins hava vit eftir prestinum *Thomas Jacob Tarnovius*. Tarnovius var stutta tíð prestur í Föroyum; men flutti seinri til Pedersker á Bornholm. Hann savnar upprit síni úr Föroyum og nevnr hettar ritið »Færøernes beskrivelse udi største korthed«. Tað er ógvuliga týdningarmikið, tá Tarnovius um hvítravnin sigur: »hvide ravne hvilke dog ikke aldeles ere hvide men iblandt formengede med sorte fjær.« Henda frásögnin kemur eitt sindur á tvörs við Lucas Debes, sum sigur, at bara hvítir ravnar eru at finna í Föroyum. Sjálvur hefur hann tó ikki sæð teir, men hefur frásögn sína eftir öðrum. Nógvar eru frásögnir um henda sjáldsama fugl í Föroyum, og úti um heimin eru útstappaðir hvítravnar at finna á einkultum fuglasavnum, har teir verða goymdir sum ein ogn, ið ikki longur er at fáa fatur á. Fyri nökrum árum síðani ferðaðist her ein maður úr Schweiz, sum nevndi seg *Carl Stemmler*. Maðurin var ógvuliga fuglaáhugaður, og segði hann frá, at teir á fuglasavni heima sum eina av teirra bestu ognu áttu tveir hvítravnar úr Föroyum. Ein saknur er, at Föroyingar sjálvir ikki eiga tveir av hesum serstöku ravnnum, men tíðin í Föroyum um teir dagar, hvítravnurin fækkaðist og bleiv burtur, hefur ivaleyst ikki verið fyri Föroyingar at hugsa um sítt egna. Tað má tó sigast, at vera eitt heppið bragd av teimum eldru fuglahugaðu monnum her, t. d. *H. C. Müller*, at teir eftir förimuni hava stappað út og flýtt upp í hendur á monnum í útheiminum, sum teir vistu vildu varðveita og goyma hvítravnin, soleiðis at hann verður komandi ættarliðum til skjals.

Í yngri árum var ofta hugnaligt at hoyra teir gomlu tosa saman, og helst var tað tá í teirra ungu árum, teir ferðaðust. Oftast fór tosið framm um okkara egnu viðurskiftir,

um jarðabruk, útróður og fuglaveiðu, og, ekki svitaðist, tá tosið var um fugl, at ravnur var frammi havdur, og ofta endaði tosið á hvítravninum. Fyri tann, ið mintist hvítravnin, tóktist myndin av hesum merkiliga og longu tá sjáldsama fugli at ákalla kenslur uttan fyri tað vanliga, ja, sum var nakað frá farnu forfedrum okkara vitjað aftur í heimin. Erpnir vóru teir gomlu, tá teir kundu siga frá, at teir hövdu veitt hvítravn, og snotisliga lögdu teir orðini, tá teir sögdu frá einari slíkari tilgongu, ið gav manninum ein ans, ið ikki var hvörjum manni fyri.

Her í Nólsoy vistu menn at siga um tveir hvítravnar, sum átt hövdu her nærhendis, annar í Flognum millum Borðá og Kirkjubönes og annar á Farsælagjógv yvir Svöðini yvir sunnara parti á Nólsoyar urð. Hesin hvítravnurin var makaður við einum svörtum, sum var eyðkendur við navninum »Ravnurin við tí stóra nevinum.« Nökur ár fingur teir ungar, tó eingin visti at siga frá öðrum, enn at teir bert fingur svartar ungar. At hetta ravnarið í mong ár fekk náðir at búleikast yvir teimum bestu fleygasessum á Urðini, komst av, at hvítravnurin longu tá var vorðin sjáldsamur; og Nólsoyingar tí aftraðu seg við at oyða hann. Eina nátt í fleygatið hevði tó ein serliga hugaður býrsumaður verið á Urðini, har hann hevði laðað sær eitt stilli, og skotið báðar teir gomlu ravnarnar. Hvítravnin fekk hann fatur á, og var sagt, at sýslumaður Müller í Havn gav honum tveir dalar fyri hann, meðan makin, ravnurin við tí stóra nevinum, fór undir Urðina og ikki spurdist aftur. Stillið, har hin síðsti hvítravnurin varð skotin, stendur óbroytt til henda dag og verður rópt antin Ravnastillið heiman fyri Klett, ella Júsarhol.

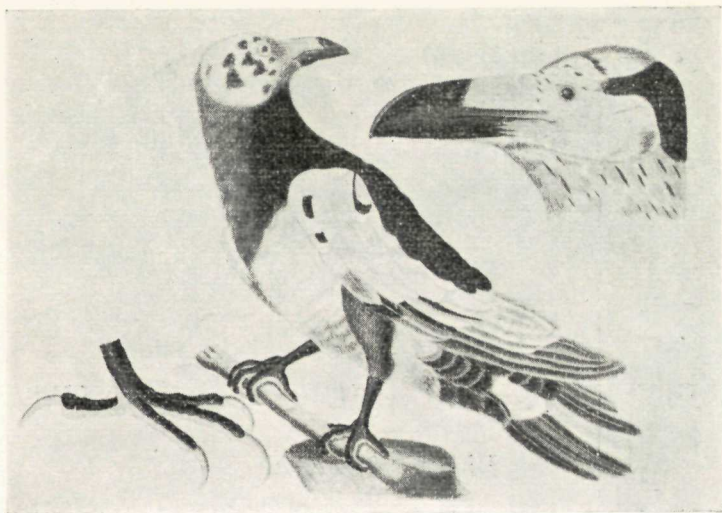
Hvítravnurin í Flognum hevur búleikast har um mundið 1860. At byrja við segðist hesin ravnurin at vera paraður við einum, ið einki vel hevði. Hin velaleysi varð ofta umtalaður í Nólsoy, av tí at hann nógv ferðaðist har fram við, og var hann nærum við at hefta pátrúgv at sær sum skotfríur, og soleiðis kundi hann unna sær at halda býrsumenn-

inar fyri gjöldur. Altíð gorraði hann, meðan hann fleyg, og var skotið eftir honum, fall hann, sum var hann meint raktur, men fataði sær í flognum, áðrenn í brast, og fleyg so líka kátur. Hugsast kann, at bæði hetta, at hann var velaleysur, og hesar undarligu lótir, tá hann hoyrði byrsuskot, hava verið orsakað av, at hann fyrr hevði verið fyri skoti. Ein dag, tveir menn vóru úti og róku, kom ein ravnur gorrandi móti bátinum, og hin eldri av monnunum tekur skundisliga byrsuna upp, men leggur hana so líka góða niðuraftur. Tá hin yngri fregnast eftir, hví hann ikki skjýtur, heldur hesin gamli fyri: »Veitst tú ikki, at tað ikki loysir seg at spilla lóður eftir tí velaleysa!« Sum fyrr sagt, var hesin velaleysi paraður við hvítravninum, og hildið var, at hann var karkarakkur, tí hvørki spurdist til egg ella unga, ið hvussu so var, kom henda paring til einkis, og meðan hvítravnurin fekk sær annan maka, var hin velaleysi við at ferðast einsamallur, til hann um mong ár hvarv.

Hvítravnurin í Flognum var illa lýddur í Nólsoy og segðist at hava nógv smálomb á samvitskuni. Leingi ferðaðust hann og makin um fjörðin, men so kom eitt ravnapar at eiga í Helluskorum fyri vestan á oynni. Hetta vóru verndarravnar, sum ansaðu búoki sínum so væl, at sjáldan eydnaðist hvítravninum at koma oynni nærri enn mittfjörðs, og stóð har mangur dystur millum ravnapörini, so gnýurin hoyrdist langa leið. Eisini hesin hvítravnurin var skotin á Nólsoynni og latin Müllari upp í hendur.

Hvussu langt umliðið er, síðani söga hvítravnsins var úti, er ikki gott at siga. Danski fuglafrøðingurin *Knud Andersen* sigur í uppritum sínum um fugl í Føroyum, at ein hvítravnur var sæddur í Mykinesi annan november 1902. Tað eru tó tvær álítandi frásøgnir seinri, onnur eftir kongsbónda *Jóannis Danielsen* á Velbastað, har hann um heystið 1916 sá ein hvítravn á veg millum Velbastað og Havnina, meðan kongsbóndi *Ragnar Thomsen* í Koltri nakað um somu tíð sá ein ferðast suður við oynni.

Av tí at langt áramál er umliðið, síðani nakað er

Hvítravnurinn. *Corvus corax varius mut.*

Eftir P. Ascanius 1767.

spurt til hesa hvítspökutu ravnaætt, eru lítlar vónir um eitt afturbregd, sjálvt um vit framvegis eiga sömu ravnaætt, sum í forðum aldi hvítravnin. Sjáldan hefur ravnur verið tígnaður, tó ikki kann sigast annað, enn at oyðan av hvítravninum var stórur missur millum sermerkta fuglameingi okkara. Hesin missur eigur at læra okkum at fara varin um fugl okkara og serliga um tær fuglaættir, sum nú eru farnar at fækkast.

Summary

On the Faroes lived formerly a raven (white raven) an albinospecies (*Corvus corax varius mut.*). The author enumerates the first literature about birds on the Faroes which mentions the white raven and he adds still existing local reports on the raven. This raven was formerly common on the Faroes but seems now extirpated and has not been seen since 1916 as far as the author knows. The figure in the article is from »Icones Rerum Naturalium — 1767 by P. Ascanius.